

Список використаних джерел

1. Замула И.В. Направления развития учета расходов на человеческие ресурсы. Вестник Брестского государственного технического университета, 2011. № 3. С. 2–5.
2. Кубатко, О.В. Пронікова Ж.С. Інвестування в людський капітал як фактор зростання конкурентоспроможності підприємства. Механізм регулювання економіки. 2013. № 3. С. 92–99.
3. Рекун, І. І. Роль людського капіталу в процесі формування економічної безпеки. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 4 (09). С. 67-71.
4. Романова О. В. Людський капітал як соціально-економічна та облікова категорії: аналіз наукових джерел / О. В. Романова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. 2013. № 2. С. 153-160.

Асланова Еліза Ісмаїлівна,

магістрантка,

ОПП «Міжнародні економічні відносини»;

науковий керівник:

Резнікова Наталія Володимирівна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин;

Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

РЕГУЛЯТОРНА КОНКУРЕНЦІЯ ТА ПРОДУКТИВНА СПРОМОЖНІСТЬ: АНАЛІЗ КАНАЛІВ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ

Втручання в політику конкуренції в контексті регуляторної конкуренції [1] можуть бути інспіровані необхідністю вирішення глобальних проблем міжнародного економічного розвитку в парадигмі сталості [2], стимулювання продуктивності та інноваційності [3-6], спонукаючи ринки працювати більш конкурентоспроможно [7] навіть за рахунок використання валютних курсів як інструментів корегування дисбалансів [8; 9] в умовах глобальної макроекономічної взаємозалежності [10-12] та неопротекціоністських трендів в міжнародній економічній політиці [13-16]. Теоретичні дослідження визначають три основні канали, через які конкуренція може впливати на продуктивність.

По-перше, конкуренція може стимулювати перерозподіл витрат капіталу і праці на користь тих фірм, які використовують ці ресурси найбільш продуктивно з маржею (ефективність розподілу). Цей «вихолощуючий» механізм підвищує ефективність розподілу ресурсів в секторі, що веде до більш високого росту продуктивності.

По-друге, конкуренція може збільшити управлінські зусилля і підвищити ефективність виробничого процесу, наприклад, за рахунок оптимізації використання ресурсів (виробничої ефективності).

По-третє, стимули конкуренції можуть спонукати фірми до інновацій, а відстаючі фірми – застосовувати більш ефективні існуючі технології, щоб залишатися на ринку (динамічна ефективність).

У моделі QUEST III зростання конкуренції (що відбивається в більш низьких націнках) збільшить співвідношення капіталу до праці (капіталомісткість) через більш низькі ціни на інвестиційні товари і більш високу реальну заробітну плату. Це зростання продуктивності праці відображає не справжнє підвищення ефективності виробництва, як у випадку шоку загальної факторної продуктивності (англ. total factor productivity, TFP), а просто відносне збільшення кількості капіталу, використовуваного у виробничому процесі. Щоб оцінити вплив конкуренції на ефективність виробництва, необхідно використовувати альтернативні заходи продуктивності, такі як сукупна факторна продуктивність або продуктивність праці, що підвищує продуктивність.

Як і в багатьох інших макроекономічних моделях, в QUEST III продуктивність моделюється як збільшення продуктивності праці (або нейтральне за Харродом): як наслідок підвищення ефективності виробництва, витрати праці стають більш продуктивними (тобто збільшуються), в той час як капіталомісткість (тобто співвідношення випуску до капіталу) залишається незмінною. Однак в QUEST III шок націнки не впливає на загальну факторну продуктивність (TFP), тому що: (1) технологія є екзогенною і, отже, не впливає на інновації (динамічна ефективність); і (2) динаміка фірм не моделюється, і, отже, не впливає на розподіл фірм за продуктивністю (ефективність розподілу). Отже, щоб врахувати вплив підвищення рівня конкуренції на продуктивність, в модель необхідно ввести емпірично оцінений шок продуктивності праці, що збільшує продуктивність. Це дозволить дати більш повну кількісну оцінку макроекономічного впливу застосування конкурентної політики з використанням макромоделі QUEST, оскільки це дозволить врахувати прямий вплив шоків націнки на зростання продуктивності. Ігнорування цього каналу призведе до недооцінки макророзповсюдження неринкових втручань в політику в області конкуренції.

На Рис.1 детально розглядається питання про те, як конкурентна політика може сприяти економічному зростанню за рахунок стимулювання продуктивності.

Ефективність розподілу досягається за рахунок підвищення конкурентоспроможності ринку. Серед фірм конкуренція діє як дисциплінуючий інструмент: вона гарантує, що більш продуктивні фірми збільшують свою частку ринку за рахунок менш продуктивних. Після цього низькопродуктивні фірми можуть піти з ринку, і їх замінять більш високопродуктивні фірми. Конкурентне середовище не тільки витісняє з ринку високовитратні фірми, але і підвищує межу продуктивності, з якою повинен зіткнутися будь-який потенційний учасник, щоб успішно вийти на ринок. В таких умовах компанії з низькою продуктивністю йдуть, а компанії з високою продуктивністю виробляють більше, що призводить до збільшення сукупної продуктивності. Зростання конкуренції також може бути пов'язане зі збільшенням технічної або виробничої ефективності, змушуючи фірми оптимізувати використання ресурсів і зменшуючи різні форми неефективності (наприклад, неефективність менеджерів або працівників і бюрократичну інерцію).

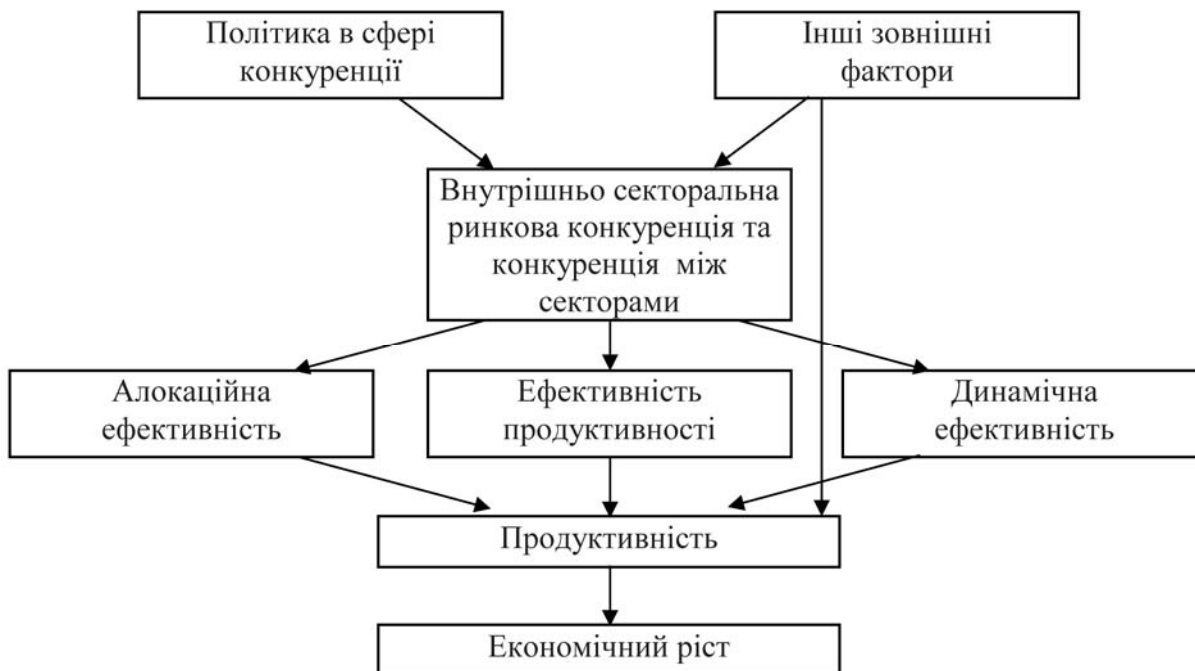

Рис. 1. Ефекти конкурентної політики на економічний ріст

Підвищуючи рівень продуктивності самих виробників, ринкова конкуренція може підвищити сукупну продуктивність економіки. Цей канал зазвичай аналізується в моделях з асиметричною інформацією, де менеджери та працівники можуть частково отримувати монопольну ренту в формі більш високої заробітної плати або скорочення зусиль. Такі дослідження приходять до висновку, що конкуренція зменшує асиметрію інформації за допомогою відповідних стимулів для моніторингу продуктивності працівників або шляхом ув'язки заробітної плати з зусиллями.

Нарешті, політика в сфері конкуренції потенційно впливає на динамічну ефективність. Конкуренція на ринку може спонукати фірми до інновацій і диференціації своєї продукції з метою завоювання частки ринку. У цьому сенсі інновації підвищують продуктивність за рахунок технологічних удосконалень виробничих процесів або створення нових продуктів. Однак зв'язок між ринковою конкуренцією і продуктивністю обговорюється в літературі, і емпіричні результати неоднозначні. З одного боку, в літературі стверджується, що конкуренція може завдавати шкоди інновацій («ефект розчарування»). Монополістичні фірми можуть легше фінансувати витрати на НДДКР, оскільки ринкова структура дозволяє їм отримувати всі вигоди від своїх інновацій. Отже, монополіст може досягти більш високих темпів інновацій і, отже, зростання. До такого ж висновку прийшли і ранні моделі ендогенного зростання, бо посилення ринкової конкуренції між виробниками знижує очікувані майбутні прибутки від інновацій і, отже, швидкість технічних змін («ефект розсіювання ренти»). Крім того, більш інтенсивна конкуренція знизить очікувану довговічність інновацій («творче руйнування») і, отже, стимул до інновацій. З іншого боку, деякі економісти відзначають, що у монополіста менше стимулів до інновацій, адже він тільки відшкодує свою існуючу ренту, яка покриває витрати на інновації, тоді як конкуруючі фірми захоплять ринок, перш ніж вони

просто покривають свої виробничі витрати (ефект заміщення стріли). Інші дослідження, засновані на теоретичній традиції «відстань до кордону», показують, що потенційна або реальна конкуренція може спонукати діючого лідера реагувати на загрозу конкуренції та запроваджувати нововведення, щоб зберегти своє лідерство («уникнути ефекту конкуренції»).

Список використаних джерел

1. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. *International Economic Policy*. 2020. № 1-2 (32-33). P. 49-79.
2. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Ekonomika ta derzhava*. 2020. Vol. 7. P. 24–31.
3. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю., Рилач Н. М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи: проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/16.pdf
4. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 4–10.
5. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Безпекові та інноваційні важелі економічної стратегії азійських країн: національні інструменти набуття конкурентних переваг в умовах глобальних трансформацій (на прикладі В'єтнаму та Індії). *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8918>
6. Резнікова Н. Інноваційна модель розвитку національної економіки: оцінка стартових можливостей та засобів реалізації. URL: www.academia.org.ua.
7. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Ретроспективний аналіз альтернативних підходів до виокремлення розвинених країн: фінансовий, індустріальний, цифровий та інноваційний виміри розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8172>
8. Іващенко О. А. Валютні війни XXI століття в контексті конкурентної боротьби за домінування. *Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: зб. тез доп.* (19 трав. 2016 р., м. Київ) / за заг. ред. В. Г. Ціватого, Н. О. Татаренко. Київ: ДАУ при МЗС України, 2016. С. 50–52.
9. Резнікова Н. В., Луцишин З. О. Конкурентні девальвації у валютних війнах: фінансові протекції неопротекціонізму. *Міжнародна економічна політика*. 2013. № 2 (19). С. 48–65.
10. Резнікова Н. В. Проблемы глобальной макроэкономической взаимозависимости. *Modern Science — Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2016. № 2. P.52-55.
11. Резнікова Н.В., Рубцова М.Ю. Міжнародна макроекономіка: теорія і практика. Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. 364 с.

12. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Тенденції розвитку малого і середнього бізнесу та його вплив на економічну кон'юнктуру і конкурентоспроможність розвинених країн. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 4–14.

13. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Ідентифікаційні характеристики розвинених країн у мандатах міжнародних організацій: ознаки передової економіки у фокусі дослідження. *Економіка та держава*. 2020. № 9. С. 17–24.

14. Панченко В. Г., Резнікова Н. В. Неопротекціонізм як інструмент усунення внутрішньої суперечності лібералізму. *Ефективна економіка*. 2016. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5781>

15. Іващенко О., Резнікова Н. Еволюція форм економічної експансії: неопротекціонізм як інструмент глобального домінування. *Економіка і держава*. 2016. №4. С. 4-8.

16. Резнікова Н. В. Інституційні актори боргової залежності: роль кредитно-рейтингових агентств та міжнародних фінансових організацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 11. С. 5-9.

Барвінок Наталія Володимирівна,
*викладач кафедри технологій та організації
туризму і готельно-ресторанної справи,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

ОСОБЛИВОСТІ ТУРИЗМУ ЯК ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ

На сучасному етапі розвитку як світової так і економіки в Україні туризм в різних його формах відіграє все більш значну роль, так як досить швидко розвивається та стає могутнім важелем розвитку. Слід зазначити, що туристична діяльність відноситься до міжгалузевої сфери економіки, яка охоплює засоби розміщення, зв'язок, транспорт, індустрію харчування, розваг та інше. І ця сфера має вплив на кожну державу, частину держави чи, навіть, місто.

Туризм має велике значення для розвитку економік різних держав, адже, за умови успішного розвитку, надає певні переваги в економічному розвитку. Ідеться про зростання кількості робочих місць у готелях та інших місцях розміщення, у ресторанах та інших підприємствах індустрії харчування, на транспорті і в суміжних обслуговуючих галузях. Також важливою перевагою є мультиплікативний ефект від туризму, тобто його вплив на розвиток суміжних галузей економіки. Крім цього, варто згадати і про зростання податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів. Туризм справляє економічний вплив на місцеву економіку, стимулюючи експорт місцевих продуктів. Отже, туристичну діяльність слід розглядати як одну з важливих галузей економіки [6, с. 28].

Туризм має низку особливостей, яким варто надавати більшої уваги для його сприятливого розвитку як галузі економіки та подальшого позитивного впливу на економіку. Тому варто приділити увагу менеджменту у сфері туризмі,